

428. *Thesium procumbens* C.A.Mey. — Թեզիում փոված — Ленец простертый

EN* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Габриэлян Э. Ц. 1964. О видах рода *Thesium* L. (Santalaceae) в Армении. Изв. АН АрмССР, 17, 12: 101–103.

Габриэлян Э. Ц. 1973. Род *Thesium*. Флора Армении, 6: 449–450. Ереван.

Габриэлян Э. Ц. 2007. О видах *Thesium procumbens* и *T. brachyphyllum* (Santalaceae). Флора, растительность и растительные ресурсы Армении, 16: 30–31. Ереван.

Կազմող՝ Գ. Մ. Ֆայվուշ

Compiler G. M. Fayvush

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Կովկասի էնդեմիկ է: Հանրապետությունում հայտնի է մեկ սուբպոպուլացիա: Քանի որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանի սահմաններից դուրս, սպառնալիքի կատեգորիան նվազեցվել է մինչև EN:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ փոված ճյուղավորված ցողուններով, առանց թխակապույտ փառի: Տերևները՝ բարակ, գծային: Ծաղկաբույրը՝ պարզ ողկույզ, բարակ եզրային ճյուղիկներով: Ծաղիկները՝ մանր, համադրյա նստաղիք: Ծաղկապատը՝ սպիտակավուն, լայն բաժակաձևով:

Տարածում: Հանդիպում է միայն Իջևանի ֆորքստիկական շրջանում (Մևանի լեռնանցք և Մարգահովիտ գյուղի շրջակայք): AOO 8 քառ. կմ է: Լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի տեսակը աճում է Կովկասյան Գլխավոր լեռնաշղթայի վրա, Դաղստանում, Կենտրոնական Անդրկովկասում, Դարբադում և Չովանդում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռային գոտու ծ. մ. 1800–2100 մ բարձրությունների վրա, ենթալպյան մարգագետիններում, անտառի եզրին: Ծաղկում է հունիս ամսին, պսակներում՝ հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ կապված գյուղատնտեսական հանրակների ընդարձակման, արածեցման, կլիմայի գործող փոփոխության հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Իլիջան» ազգային պարկի պահպանման գոտում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել որոնողական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու նպատակով, իրականացնել սրբույթային վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of the Caucasus. In the republic only one sub-population is known. Taking into consideration that the general area of distribution of the species is situated beyond the borders of Armenia the category of threat has been downgraded to EN.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb with spreading branched stems, without glaucous film. Stems prostrate, branched. Leaves thin, linear. Inflorescence – simple raceme without lateral branches. Flowers small, about 2 mm long, almost sessile. Perianth whitish, patelliform.

Distribution. In Armenia it occurs only in Idjevan (Sevan mountain pass, neighborhoods of Margahovit village) floristic region. AOO is 8 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the species grows on the Greater Caucasus mountain range, in Dagestan, Central Transcaucasia, Karabagh and Zuvand.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper and sub-alpine belts, at the altitudes of 1800–2100 meters above sea level, in the meadows, at forest edges. Flowering in June, fruiting in July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of arable lands, grazing and global climate change.

Conservation actions. Part of the population grows in the protected belt of “Dilidjan” National Park. Necessary: search of new habitats, monitoring of the population state.

429. *Saxifraga tridactylites* L. — Քարբեկ երմարնանի — Камнеломка трехпалая

VU* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© www.derby.gov.uk

Կարեգորիա: Խոցելի տեսակ է: Հայաստանում հայտնի են երկու սրբապայծառներ: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Սպառնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև VU, քանի որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանի սահմաններից դուրս:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Միամյա խոտաբույս՝ 5–20 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ արմատամերձ վաղայնալուծ և ցողունային, սովորաբար 3–5 բլթակներով: Ծաղկաբույլը՝ փակված ճյուղավորված, քարակ ծաղկաբերով: Ծաղիկները՝ մանր, 5–7 մմ տրամագծով, պսակաբերքերը՝ սպիտակ, երկու անգամ բաժակից երկար:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Երևանի (Վեդի, «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց) և Իջևանի (Իջևանի լեռնաշղթա, Հաղարծին գյուղի մոտ) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 840 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 3: Հայաստանից քաղցի, աճում է Նախակովկասում, Դաղստանում, Աբխազիայում և Արևելյան Անդրկովկասում, Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Ղրիմում, Բալկաններում, Միջին Ասիայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 900–1500 մ բարձրությունների վրա, ժայռոտ տեղերում, քարքարոտ կրաքարային լանջերին, ջրահոսքերի ափերին: Ծաղկում է մայիս–հունիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հոկտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, անելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գյուղատնտեսական հանրակների ընդարձակման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պաշտպանության մի մասը պահպանվում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել սրբապայծառի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. In Armenia two sub-populations are known. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². Taking into consideration that the general area of distribution of the species is situated beyond the borders of Armenia the category of threat has been downgraded to VU.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plant 5–20 cm. Leaves in basal rosette and cauline, usually 3–5-lobed. Inflorescence patent, pedicels thin. Flowers small, 5–7 mm in diameter; petals white, twice as long as calyx.

Distribution. In Armenia it occurs in Yerevan (Vedi, “Khosrov Forest” State Reserve) and Idjevan (Idjevan mountain ridge, vicinity of Haghtartsin village) floristic regions. EOO is 840 square kilometers, AOO is 12 square kilometers. Locations are 3. Besides Armenia the species grows in Ciscaucasia, Dagestan, West and East Transcaucasia, Europe, countries of the Mediterranean Sea basin, Crimea, Balkans, Middle Asia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 900–1500 meters above sea level, on rocks and stones, along the banks of water streams. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of arable lands.

Conservation actions. Part of the population grows in “Khosrov Forest” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Ханджян Н. С., Шарбатян М.И. 1997. Флористические находки в Дилижанском заповеднике. Бот. журн. (Санкт–Петербург), 10: 151–153.

Лозина–Лозинская А.С. 1939. Saxifraga tridactylites. Флора СССР, 9: 165–166. М.–Л.

Կազմող՝ Գ. Մ. Ֆայվուշ

Compiler G. M. Fayvush

430. *Chaenorhinum gerense* (Stapf) Speta — ԽՆՆՈՐԻՆ գերեյական — Хеноринум гере́йский

VU* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Խոցելի տեսակ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա Արփա գետի կիրճից: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ ներքին գործոնների և աճելավայրերի պայմանների փոփոխության պատճառով: Նկատի ունենալով, որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանի սահմաններից դուրս, սպառնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև VU:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ րեգրվված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Միամյա բույս՝ կորացած կամ տարածված, գալարած, բույլ ճյուղավորված ցողուններով, 2–15 սմ երկարության: Տերևները՝ ձվաձևից մինչև լայն նշտարած, հակադիր ու կոթունավոր՝ ցողունի ստորին մասում և հերթադիր ու նստադիր՝ ցողունի վերին մասում: Ծաղկաբույլը՝ փուխը ողկուզանման: Ծաղիկները զիգոմորֆ, սպիտակավուն, վերևից՝ 2 մանուշակագույն գծերով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Գարեղեզիայի ֆլորիստիկական շրջանում (Արենի և Արփա գյուղերի միջև): AOO՝ 8 քառ. կմ, լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Դարաբադում, Կիպրոս կղզու վրա, Իրաքում և Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1000–1100 մ բարձրությունների վրա, ուղղաձիգ ժայռերի ճեղքերին, կրաքարերի վրա: Ծաղկում է ապրիլ–մայիս ամիսներին, պտղաբերում՝ մայիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարդածին գործոնի ազդեցության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել որոնողական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու և իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. Only one sub-population is known in Arpa river gorge. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by internal factors and the changes in the habitat conditions. Taking into consideration that the general area of distribution of the species is situated beyond the borders of Armenia the category of threat has been downgraded to VU.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plants with curved or prostrate, flexuose, weakly branched stems 2–15 cm high. Leaves ovate to broadly lanceolate, opposite and petiolate in the lower part of stem, alternate and sessile in the upper part. Inflorescence racemiform, lax. Flowers zygomorphic, whitish, with 2 narrow lilac strips in the upper part.

Distribution. In Armenia it occurs in Darelegis (between Areni and Arpa villages) floristic region. AOO is 8 km². Number of locations is 1. Besides Armenia the species grows in Karabagh, on the island Cyprus, in Iraq and Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 1000–1100 meters above sea level, in the cracks of vertical rocks. Flowering from April to May, fruiting in May.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: search of new habitats, monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. Chaenorhinum (DC.) Reichenb.
Флора Армении, 8: 299–303. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

431. *Linaria megrica* Tzvelev — Կարափախտը մեղրու — *Льянка мегринская*
$$ENB \ 1 \ ab(iii) + 2 \ ab(iii)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղրաբիոմի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. *Linaria* Mill. Флора Армении, 8:
303–316. Ереван.

Երազմով՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

Կարեգորիս: Վառանգված տեսակ է: Հարավային Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Հայաստանում հայտնի է Մեղրու լեռնաշղթայից և Ջաղթեգուրի լեռնաշղթայի սանձանակից հատվածից: Տարածման և բնակություն շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակություն շրջանների կրճատումը սանձակալների պարամաների փոփոխության պատճառով:

«Հայաստանի Կարմիր զորքի» առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 15–35 սմ բարձրությամբ: Յուրմենեղի՝ բազմաթիվ, չճաղափռված, միջին մասում՝ խիտ տերևակալած: Տերևները՝ երբայիք, նշաարածե զմային: Ծաղկաբույր խիտ չճաղափռված ողկույզ: Պտակը՝ դեղին, սևավուն ջուրով:

Տարածում: Հայաստանում տարածված է Մեղրու (Տաշտուն, Լիճք, Կարբե գյուղերի շրջակայք) և Զանգեզուրի (լեռնագագաթ Կապուտջուր) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 75 քառ. կմ է, AOO՝ 20 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 3: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում:

Կենսաբանական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային և ենթալպյան գոտիներում, ծ. մ. 1900–2700 մ բարձրությունների վրա, չոր քարայրառատ լանջերին, ժայռերի միջև, տարածվածապես համակենցություններում, գլխի մուրաճատառում: Մտկվում է հուլիս ամսին, պտույրներում՝ օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ գերադանգման հետևանքով:

Պախպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պախպանվում է «Արևիկ» ազգային պարկի սահմաններում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի փնտրելի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of South Transcaucasia. In Armenia the species is found on Meghri mountain range and on frontier part of Zangezur mountain range. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 15–35 cm. Stems numerous, unbranched, in the middle part densely foliated. Leaves alternate, lanceolate-linear. Inflorescence – dense unbranched raceme. Corolla yellow with blackish veins.

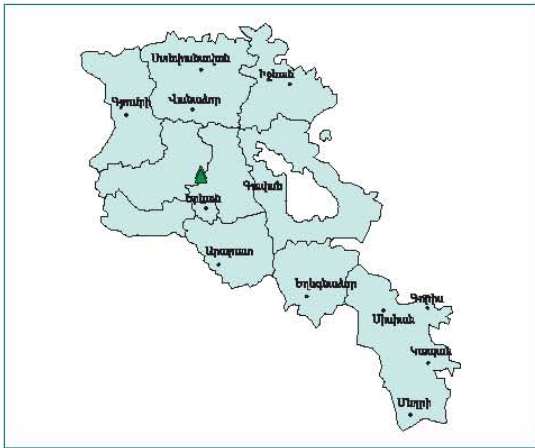
Distribution. In Armenia it occurs in Meghri (neighborhoods of Tashtun, Lichk, Kaler villages) and Zangezur (Kaputdjugh mountain peak). EOO is 75 km², AOO is 20 km², the number of locations is 3. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper and sub-alpine belts, at the altitudes of 1900–2700 meters above sea level, on dry stony slopes, between the rocks, among tragacanth communities, in juniper open forests. Flowering in July, fruiting in August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the overgrazing.

Conservation actions. Part of the population grows on the territory of "Arevik" National park. Necessary: monitoring of the population state.

432. *Linaria pyramidata* (Lam.) Spreng. — Կարափախար քրգաձև — Льянка пирамидальная

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

CR B 1 ab(iii,iv) + 2 ab(iii,iv)

Կարեգործիկ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Միակ պոպուլյացիան Արայի լեռում գտնվում է ճարդածին ուժեղ ճնշման տակ: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճելավայրերի փոփոխության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 40–80 սմ բարձրության, պարզ ուղիղ ցողուններով: Տերևները՝ կիսացողունաձևի, թխակապույտ, ձվաձև կամ երկարավուն մշտաբաձև, սուր: Ճաղիկաբույլը կոմպակտ, բրգաձև հասկանման: Ճաղիկները՝ շատ մեծ, վառ դեղին: Գեղազարդային բույս է:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Ապարանի Ֆլորիստիկական շրջանում (Արայի լեռ): АОО՝ 4 քառ. կմ, լույս/խտեղ՝ 1: Հայաստանից բացի, աճում է Թալիշում, Արևելյան Անատոլիայում, Հյուսիսարևմտյան Իրանում, Թուրքմենիայում (Կոպեթաղաղի լեռնաշղթա):

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտուց մինչև ենթալպյան գոտի, ծ. մ. 1500–2500 մ բարձրությունների վրա, հրաբխային ժայռերի ճեղքվածքներում, քարաքափվածքներին և ենթալպյան բարձրախոտում: Ճաղիկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գերաբաժեցման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Ամերթելի է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ, ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Արայի լեռան վրա:

Category. Critically endangered species. The only sub-population is situated in Arayiler and is under the strong anthropogenic pressure. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 40–80 cm, with straight unbranched stems. Leaves semiamplexicaulous, glaucous, ovate or oblong-lanceolate, acute. Inflorescence dense, pyramidal-spiceform. Flowers very large, bright yellow. Ornamental plant.

Distribution. In Armenia it grows only in Aparan floristic region (Arayiler Mountain). АОО is 4 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the species grows in Talish, East Anatolia, North–West Iran, Turkmenia (Kopet Dagh mountain range).

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows from middle to sub-alpine belt, at the altitude of 1500–2500 meters above sea level, between volcanic rocks and on screes, among sub-alpine tall grasses. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, establishment of specially protected nature area on Arayiler Mountain.

Մ կգրնադրուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հեղբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA. Габриэлян Э. Ц. 1987. *Linaria* Mill. Флора Армении, 8: 303–316. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 217–218. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

433. *Scrophularia amplexicaulis* Benth. — Խլածաղիկ ցողունագիրկ — Норичник стеблеобъемлющий

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ ներքին գործոնների և անեղավայրերի փոփոխության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 12–50 սմ բարձրության՝ խիտ ծածկված գեղձային մազիկներով: Տերևները՝ ցողունագիրկ, երկարավուն սրածն ձևի, վերևում՝ սրացած, սրածն եզրերով: Ծաղկաբույրը՝ կարճ, հասկանման, սակավածաղիկ: Պսակը 7–9 մմ երկարության, կանաչավուն:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Զանգեզուրի ֆյուրիտիկական շրջանում (յեռնազագարներ Կապուտջուղ և Խուստուփ): AOO 12 քառ. կմ է, լոկալիտները՝ 2: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում, Թուրքիայում, Հարավարևելյան Անատոլիայում և Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ենթալպյան և ալպյան գոտիներում, ծ. մ. 2200–3200 մ բարձրությունների վրա, ժայռերի ճեղքերին, մարգագետիններում: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պսակներում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Մանրամասնագրություններ: Մանրամասնակալ տարածման և բնակության շրջաններ, անեղավայրերի կորուստ կամ ղեկավարման՝ կլիմայի փոփոխության պատճառով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by internal factors and changes in habitat conditions.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Densely adenotrichous perennial plant 12–50 cm. Leaves amplexicaul, oblong cordate-ovate, acuminate, acute-dentate. Inflorescence short, spiciform, few-flowered. Corolla 7–9 mm long, green.

Distribution. In Armenia it grows in Zangezur (Kaputdjugh and Khustup mountains). AOO is 12 km², the number of locations is 2. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan, Talish, South-East Anatolia and Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in sub-alpine and alpine belts, at the altitudes of 2200–3200 meters above sea level, between the cracks of the rocks, in the meadows. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by climate changes.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Габриэлян Э. Ц. 1987. Scrophularia L. Флора Армении, 8: 267–299. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 218. Ереван.

Մագնոյ՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

434. *Scrophularia atropatana* Grossh. — Խաժաղիկ արքապարականյան — Норичник атропатенскийCRB 1 *ab(i,ii,iii,iv)* + 2 *ab(i,ii,iii,iv)*

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Կրիստիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Արևալը խիստ մասնատված է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճեղավայրերի պայմանների վտվոխության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Երկամյա բույս՝ 20–30 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ երկարավուն ձվաձև կամ ձվաձև, խոշոր աղեղնազր, երկարակոթ: Պսակը՝ 2–3 մմ երկարությամբ, խայտարեղ, սառնիկ բլրակները՝ սպիտակավուն:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Նոր Հաճն և Չիման գյուղերի շրջակայք): AOO 8 քառ. կմ է, լոկալիտները՝ 2, որոնց միջև հեռավորությունը 50 կմ է: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում, Արևելյան Անատոլիայում և Հյուսիսարևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1000–1400 մ բարձրությունների վրա, չոր քարաքարտ լանջերին, գետի հոլկված զրաքարերի և քարաքարավաճքների վրա, կիսաանապատում, լեռնային տափաստանում: Մտնում է մայիս–հունիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեղավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարդածին գործոնների ազդեցության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. The area of distribution is severely fragmented. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial plant 20–30 cm. Leaves (oblong-) ovate, crenate, long-petiolate. Corolla 2–3 cm long, variegated; lower lobes whitish.

Distribution. In Armenia it grows only in Yerevan floristic region (neighborhoods of Nor-Hachn and Chiman villages). AOO is 8 km², the number of locations is 2, the distance between which is 50 kilometers. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan, East Anatolia and North-West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitude of 1000–1400 meters above sea level, on dry stony slopes, on grinded boulders of the river and on screes, in the semi-desert and mountain steppe. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the influence of anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. Scrophularia L. Флора Армении, 8: 267–299. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 218–219. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

435. *Scrophularia takhtajanii* Gabrielian — Խլածաղիկ Թախտաջյանի — Норичник Тахтаджяна

CR B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայաստանի լեռնային է: Հայտնի է մեկ փոքր պոպուլյացիա: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում աճեցվածքների փոփոխության հետևանքով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Կիսաբույսիկ՝ 8–20 սմ բարձրությամբ: Յարմուկները՝ 1–5, սովորաբար պարզ, մուգ մանուշակագույն: Տերևները՝ հակադիր, 2–3 զույգերով, ձվաձև եռանկյուն, աստամուսկր, թեթևակի մաղի, տափակ մուգ մանուշակագույն կտրուներով: Շաղկարայր՝ ողկույզանման, 7–15 ծաղիկներով: Պսակը՝ վառ կամուրջ, մուգ ծիրանագույն վերին շուրթով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում, Արծվաբերդ գյուղի շրջակայքում: AOO 4 քառ. կմ է, լոկալիտներ՝ 1:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ենթալպյան գոտում, ծ. մ. 2300–2700 մ բարձրությունների վրա, ժայռերի ճեղքերին: Շաղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեցվածքների կորուստ կամ յեզրադաշի՝ կլիմայի փոփոխության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Արևիկ» ազգային պարկի սահմաններում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of Armenia. One small population is known. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Dwarf semishrub 8–20 cm. Stems 1–5, usually unbranched, dark violet. Leaves opposite, in 2–3 pairs, ovate-triangular, dentate, slightly fleshy; petioles flat, dark violet. Inflorescence racemiform, 7–15-flowered. Corolla bright green, with dark purple upper lip.

Distribution. In Armenia it grows only in Meghri floristic region (neighborhoods of Artsvaberd village). AOO is 4 km², the number of locations is 1.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in sub-alpine belt, at the altitude of 2300–2700 meters above sea level, in the cracks of the rocks. Flowering in June, fruiting in July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by climate changes.

Conservation actions. The population grows on the territory of “Arevik” National park. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր \ Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

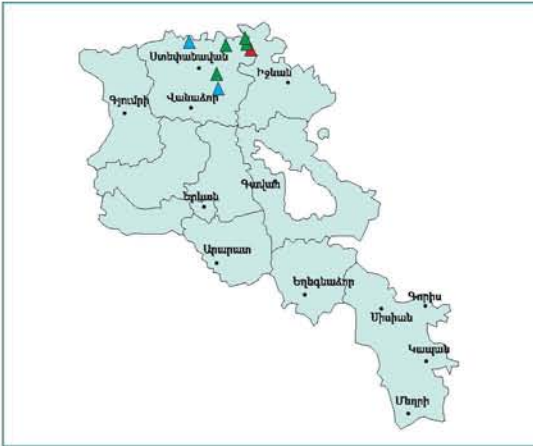
Габриелян Э. Ц. 1987. *Scrophularia* L. Флора Армении, 8: 267–299. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 219. Ереван.

Մագմոյ՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

436. *Verbascum atrovioleaceum* (Sommier et Levier) Murb. — Խոնդալ մուգ մանուշակագույն — Коровяк темно-фиолетовый

$$ENB \ 1 \ ab(iii) + 2 \ ab(iii)$$

© Կամիլլա Թամանյան
© Kamilla Tamanyan

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղրարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8:
188–221. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան
Compiler M. E. Oganesian

Կարեգործի: Վստանգված տեսակ է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Տեսակին սպառնում է առարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճեղավայրերի պայմանների փոփոխության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր զորքի առաջին հրատարակության մեջ բնագրված չէր:

Ընդգրկված չէ նաև CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Միամյա բույս՝ 25–30 սմ բարձրությամբ: Մառ-
քին տերևների թիթեղ՝ երկար կտրոններով, երկարավուն, ճշա-
ստձև կամ երկարավուն, նեղ եռանկյուն, հիմքում սեպտան, հատված
կամ ականջոկներով, դեպի ցողունի վերեր սատիճանաբար փո-
րացող և նասաղիք: Շաղկապույր/ նեղ, երկարավուն ալկուզանման:
Պսակը մաքուր մանուշակագույն:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Լոռու (Մարչապետ գյուղի շրջակայք) և Իջևանի (Բագրատաշեն, Քոբայր, Այրում, Ախթալա, Դեբեդ գյուղերի շրջակայք) ֆրիզատիկական շրջաններում: EOO 640 քառ. կմ է, AOO՝ 30 քառ. կմ, լոկալիտներն են՝ 4: Հայաստանից բացի, աճում է Հյուսիսային Օսեթիայում:

Գեղապրանական, Էկոլոգիական և Ֆիզոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառարին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 400–1400 մ բարձրությունների վրա, տափաստան-առցած լանդշեյֆի, շիբլյակում: Մտոկանւմ է մայիս–հունիս սամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ արածեցման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պապուլացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plant 25–30 sm. Lower leaves not forming rosette, on long petioles, blades oblong-lanceolate or elongate narrowly triangular, at base cuneate, truncate or auriculiform, toward the top of stem gradually diminishing and becoming sessile. Inflorescence narrow, elongate, racemiform. Corolla violet.

Distribution. In Armenia it is found in Lori (neighborhoods of Sarchapat village) and Idjevan (neighborhoods of Bagratashen, Kobayr, Ayrum, Akhtala, Debed villages). EOO is 640 km², AOO is 30 km², the number of locations is 4. Besides Armenia the species grows in North Ossetia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 400–1400 meters above sea level, in steppes and shibliak. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by grazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

437. *Verbascum erivanicum* E. Wulf — Խոնդալի երևանյան — Коровяк ереванский
$$CRB\ 1\ ab(iii) + 2\ ab(iii)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Մկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8:
188–221. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան
Compiler M. E. Oganesian

Կարեւորիս: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հա-
րավային Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Հայաստանում հայտնի է մեկ
պոպուլյացիա: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10
քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակույթ-
յան շրջանների կրճատում՝ աճերավայրի պայմանների փոփոխու-
թյան պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր զորքի ստաֆին հրատարակության մեջ
ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Մանկաբույժական բույս է: Յարմարակները 30–60 սմ բարձրություն, ստորին մասում՝ մոխրագույն բաղկալիքներով: Արմատները տերևները՝ կտրմաներով, տերևաթիթեղ՝ երկարավուն կամ երկարավուն ձվաձև, ցողունային տերևները՝ նստադիր: Ծաղկաբույլը՝ հորտախաձև, բույլ ճյուղավորված, փայլող, երկարացած, ծաղիկների փնջերը՝ միմյանցից խիստ հեռացած: Դասակը՝ զոգավուն, դեղին:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում, Ագարակ ավանի շրջակայքում: АОО 4 քառ. կմ է, լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում:

Կենսաբանական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառփին լեռնային գառում, ծ. մ. 600–1000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին, ֆրիգանաման բուսականությունից մեջ: Շատկում է մայիս–հունիս ամիսներին, սրտաձևերում՝ հունիս–հոկտյան:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ լեռնահանքային արդյունաբերության և շինարարության ընդլայնման հետևանքով:

Պաշտպանության միջոցառումներ: Պաշտպանության չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պրոպագանդայի փնտախի մոնիթորինգ, ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Ազարակ ավանի շրջակայքում:

Category. Critically endangered species. Endemic of South Transcaucasia. In Armenia one sub-population is known. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Monocarpic herb 30–60 cm. Stems tomentose–grey in the lower part. Basal leaves oblong or oblong–ovate, petiolate; cauline ones sessile. Inflorescence paniculate, weakly branched, lax, elongate; fascicles of flowers very remote. Corolla yellow, concave.

Distribution. In Armenia it grows only in Meghri floristic region (neighborhoods of the Agarak settlement). AOO is 4 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan.

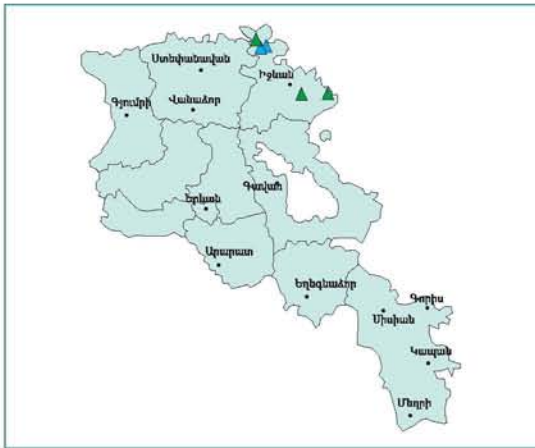
Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitude of 600–1000 meters above sea level, on dry stony slopes, among phryganoid vegetation. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by mining industry and construction works.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, establishment of specially protected nature area in the neighborhoods of Agarak settlement.

438. *Verbascum formosum* Fisch. ex Schrank — Խոնդաղ հիանալի — Коровяк прекрасный

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճելավայրերի պայմանների փոփոխության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Մոմկալայիկ սպիտակ բաղիբային բաժատրյամբ բույս է: Ցողունը՝ մինչև 1 մ բարձրությամբ: Վարդակային տերևները՝ երկարավուն, նշտարածև՝ ձգված կոթունի, ցողունայինները՝ ձվաձև, սեպաձև, կարճ կոթերով կամ նստադիր: Ծաղկաբույլը՝ երկար հասկամանառ ուկույզ: Պսակը՝ մեծ, 3–6 սմ տրամագծով, դեղին, մեջուղեղում մեծ, սև, մանուշակագույն պտտով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Իջևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Չինչին, Կոցբի, Այգեփար, Մոսես, Կալաչա, Նոյեմբերյան, Հաղտանակ գյուղերի շրջակայք): EOO 350 քառ. կմ է, AOO՝ 20 քառ. կմ, լոկալիտաները՝ 3: Հայաստանից բացի, աճում է Դաղստանում, Կենտրոնական և Արևելյան Անդրկովկասում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 600–1000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարաբլուր լանջերին, ժայռերի միջև, ճանապարհների մոտ, անտառներում, բացառնելով: Ծաղկում է մայիս–հունիս ամիսներին, պսակներում՝ հունիս–հուլիսին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորստի կամ դեգրադացիայի՝ մարդածին գործունեության ազդեցության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Tomentose–white monocarpic herb up to 1 m. Rosette leaves oblong–lanceolate, narrowed into petiole; cauline ones ovate–cuneate, shortly petiolate or sessile. Inflorescence – long spiciform raceme. Corolla 3–6 cm in diameter, yellow, with large blackish–violet spot in the centre.

Distribution. In Armenia it grows only in Idjevan (neighborhoods of Chinchin, Koghbi, Aygepar, Moses, Kalacha, Noyemberyan, Haghtanak villages) floristic region. EOO is 350 km², AOO is 20 km², the number of locations is 3. Besides Armenia the species grows in Dagestan, Central and East Transcaucasia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 600–1000 meters above sea level, on dry stony slopes, between the rocks, near the roads, in the forests and glades. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the influence of anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8: 188–221. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 220. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

439. *Verbascum gossypium* M. Bieb. — Խոնդար բամբակային — Коровяк хлопковый

EN* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա, որի տարածման և բնակության շրջանի մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճեղավայրերի պայմանների փոփոխության պատճառով: Տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանի սահմաններից դուրս, հետևաբար սպառնալիքի կտուեգորիան իջեցվել է մինչև EN:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Մոնոկարպիկ բույս է: Յարունները՝ 20–50 սմ բարձրության: Գորշ սպիտակ բաղիբային բավառությամբ բույս: Միջին և վերին ցողունային տերևները՝ ձվաձև նշառաձև, ներքև սահող, արմատամերձները՝ համալայն նստադիր կամ կարճ կոթերով, նշառաձև կամ հավաքական երկարավուն: Ծաղկաբույլը՝ հասկանման ողկույզ: Ծաղկապսակը՝ դեղին, 15–25 մմ տրամագծով:

Տարածում: Հայաստանում հայտնի է միայն Մեղրու ֆորիստիկական շրջանում, Վարդանաձոր գյուղի շրջակայքում: AOO 4 քառ. կմ է, լոկալիտներ՝ 1: Հայաստանից բացի, աճում է Կովկասի բոլոր շրջաններում, Արևելյան Անատոլիայում և Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1300–1500 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ լանջերին, ժայռոտ տեղերում, անասունների եզրերին: Ծաղկում է մայիս–հունիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հոկտեմբերին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեղավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարդածին գործոնի ազդեցության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. One sub-population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions. Taking into consideration that the general area of distribution of the species is situated beyond the borders of Armenia the category of the threat has been downgraded to EN.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Monocarpic herb 20–50 cm, sordide white densely tomentose. Upper and middle cauline leaves ovate-lanceolate, decurrent, basal ones almost sessile or shortly petiolate, lanceolate or obovate-oblong. Inflorescence – spiciform raceme. Corolla yellow, 15–25 cm in diameter.

Distribution. In Armenia it occurs only in Meghri (neighborhoods of Vardanadzor village) floristic region. AOO is 4 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the species grows in all the regions of the Caucasus, East Anatolia and Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1300–1500 meters above sea level, on stony slopes and rocks, at forest edges. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the influence of anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8: 188–221. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

440. *Verbascum megricum* (Tzvelev) Hub.-Mor. — Խոնդար մեղրու — Коровяк мегринский

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճելավայրերի պայմանների փոփոխության հետևանքով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Կարագորություն: Երկամյա բույս՝ 30–40 սմ բարձրությամբ: Արմատները վարդակի տերևները՝ սպիտակ քաղիքե թափառքայամբ, քնարած, փետրածև հասված, նեղ, առամնավոր, աստիճանաբար դեպի հիմքը փոքրացող սեզմենտներով, խավառ կոթունով: Ծաղկաբույլը՝ ձողիկաձև: Պսակը՝ 12–18 մմ տրամագծով, դեղին:

Տարածում: Հայաստանում տարածված է միայն Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում (Մեղրի, Արարատ, Ծվանիձոր, Նյուվադի գյուղերի շրջակայք): EOO 130 քառ. կմ է, AOO՝ 24 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 4: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում և Հյուսիսարևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 600–1700 մ բարձրությունների վրա, սիստակենու և կաղնու-գիժու մոսրանտներում, շիբլյակում, ավազային կիսաանապատում, չոր քարքարոտ լանջերին: Ծաղկում է մայիս–հունիս ամիսներին, պսակներում՝ հունիս–հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարդածին գործոնի հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial plant 30–40 cm. Rosette leaves tomentose–white, lyrate–pinnatisect; segments narrow, acute–dentate, gradually diminishing towards the base; petioles villous. Inflorescence racemiform. Corolla 12–18 mm in diameter, yellow.

Distribution. In Armenia it occurs only in Meghri (neighborhoods of Meghri, Aldara, Shvanidzor, Nyuvadi villages) floristic region. EOO is 130 km², AOO is 24 km², the number of locations is 4. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan and North–West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 600–1700 meters above sea level, in pistachio and oak–juniper open forests, in the shibliak, sandy semi–desert, on dry stony slopes. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the influence of anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8: 188–221. Ереван.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

441. *Verbascum nudicaule* (Wydł.) Takht. — Խոնդար մերկացողուն — Коровяк голостебельный

ENB 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարևորիս: Վաճառված տեսակ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա Արարատյան դաշտավայրում, ինտենսիվ գյուղատնտեսական գործունեության տարածքներում: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 0 կարգավիճակով՝ անհետացած տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 15–70 սմ բարձրությամբ: Արմատամերձ տերևները՝ փետրածև հատված, նշտարածև կամ երկարավուն սեղմնաձևով: Ծաղկաբույր՝ յուրահամաձայն, սովորաբար ճյուղավորված: Պսակը՝ 12–22 մմ տրամագծով, դեղին:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Գորավան, Վեդի, Վաղարշապատ, Ուշակերտ): EOO 775 քառ. կմ է, AOO՝ 16 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 3: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում, Գաղստանում, Արևելյան Անդրկովկասում, Արևելյան Անատոլիայում և Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 700–1000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին, կիսամառապատում, ավազային անապատում: Ծաղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա (հերկում, կառուցասպասում, ավազի հանում):

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Գորավանի ավազուտներ» արգելավայրի տարածքում՝ «Խոնդարի անտառ» պետական արգելոցի կազմում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել որոնողական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու և իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. One sub-population is known in the Ararat Plain. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 0: Apparently disappearing species. In recent years it was found again.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 15–70 cm. Basal leaves pinnatisect; segments oblong or lanceolate. Inflorescence racemiform, usually branched. Corolla 12–22 mm in diameter, yellow.

Distribution. In Armenia it occurs only in Yerevan (Goravan, Vedi, Vaharshapat, Ushakert) floristic region. EOO is 775 km², AOO is 16 km², the number of locations is 3. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan, Dagestan, East Transcaucasia, East Anatolia and Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 700–1000 meters above sea level, in the semi-desert, on dry stony slopes, in the sandy desert. Flowering in June, fruiting in July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats (tillage, building activities, sand excavation).

Conservation actions. A part of population grows in “Sands of Goravan” reservation included into “Khosrov forest” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Габриэлян Э. Ц. 1987. *Verbascum* L. Флора Армении, 8: 188–221. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 220. Ереван.

Մագնոկ՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganesian